

Élet a l?szergyárban

2020 április 27. Flag

Szöveg méret

90
Mentés

- 0

Értékelés kiválasztása Még nincs értékelve

Mérték

Hogyan lesz török leányból sváb menyecske, majd patrióta magyar?

Trianon, 100 – Pestszentl?rinc, végállomás: vagonlakók Aradról

Hogyan lesz török leányból sváb menyecske, majd patrióta magyar?Az Aradi család töredékes történeteb?l tudhatjuk meg ezt, amelyet Vári Sándorné Kulcsár Anna, a repatriáló Vári Ferenc menye és Pintér Gyuláné Vári

Éva, Vári Ferenc unokája mondott el a Csonka vágányon cím? dokumentumfilm, illetve a Trianoni árvák cím? könyv anyaggy?jtése során.

Arad, Erdély kapuja többnemzetiség? város a Maros jobb és bal partján, ahol a folyó a hegyekb?l az Alföldre ér. A középkor óta hadi és kereskedelmi útvonalak átkel?helye. Lakóinak száma az els? világháború el?tt 63 166 f?. Ebb?l 46 085 (73 százalék) magyar, 10 279 (16 százalék) román, 4365 (hét százalék) német. A XX. század elején kiterjedt iparral és kereskedelemmel, szilárd burkolatú utakkal, villanyvilágítással, vízvezetékkel, csatornázással, villamos- és autóbusz-közlekedéssel rendelkez?, korántsem vidéki kisvárosi település volt. Vagongyára, textilgyárai mellett több kisebb-nagyobb élelmiszeripari üzem is m?ködött, köztük a Weiss család szeszf?zdéje. A Weiss pálinka valódi márka volt Aradon.

Weissék iratai Aradon maradtak, az erre a korra vonatkozó dokumentumokból csak egy szakadozott fotó van a család tulajdonában. A szeszf?zdét, vagy ahogy ?k nevezték, a „cujkagyárat” a legid?sebb fiú örökölte; a fiatalabb, Ferenc a nyomdászszakmát tanulta ki, de nem szerette. Ezért aztán beállt a vasúthoz, és 1920-ra állítólag vonatvezet? lett. Hamza Sára török származású volt, az ? édesapja még fezt hordott, és rózsát termesztett. Sára a sváb Weiss Ferenc felesége lett, de annyira magyar érzelm? volt, hogy az ? kérésére magyarosított Weiss Ferenc Várira. 1913-ban megszületett els? gyerekük, Sándor, akivel egyszer elmentek látogatóba Hamza nagypapához. Valamiért a kis Sanyit kiküldték a házból, mire az mérgében „lefejezte” az összes rózsát. Erre Hamza nagypapa kitiltotta a gyereket a házából. „Sári, te jöhetsz, de Sanyit ne hozd magaddal, mert többet látni sem akarom!” Többé nem is látták egymást, Váriék nemsokára Magyarországra jöttek…

Repatriálásuk oka az volt, hogy Hamza Sára kijelentette: ? Magyarországon akar magyar lenni – így 1920-ban Magyarországra optáltak.

(A békeszerz?dés szerint mindenki automatikusan annak az országnak a polgára lett, ahová a határmódosítás helyezte. Egy évig azonban volt lehet?ségük – opciójuk – megválasztani, melyik ország polgárai akarnak lenni.)

Mint vasutascsalád egy teljes vagont kaptak az átköltözéshez. Egy szobányi bútort hoztak magukkal, mert a többi hely kellett az állatoknak.
A fényképen is látható egy disznó, egy kecske, több tyúk és egy kutya. A vagon alá épített disznóól is azt mutatja, hogy hosszabb id?t töltöttek mellékvágányon. (Az állattartás leginkább a vasutasokra volt jellemz?, és a periférián lév? állomásokon megengedett.) A Rákosrendez? pályaudvaron legalább egy évet töltöttek.

Kis vaskályhával f?töttek, azon is f?ztek. Egyébként fázni nem fáztak, mert a MÁV-tól kaptak tüzel?t, amelynek egy részét élelemre cserélték. Problémát okozott, hogy a két nagyobb fiút egész nap a vagonban tartsák, mert a sínek között – ahol játszottak – több halálos baleset is történt: tolatómozdonyok, rossz vágányra szaladó vagonok ütöttek el gyerekeket. A mama éjszakánként nem sokat aludt, mert zörögnie kellett, nehogy a patkányok megharapják a gyerekeket. A vizet több száz méterr?l kellett vödörben cipelni a f?zéshez, mosdáshoz, mosáshoz. Utóbbi különösen nehéz volt, mert a száradni kiakasztott ruhák a mozdonyok füstjét?l, a koromtól szinte piszkosabbak lettek, mint mosás el?tt.

Ahogy átjöttek Aradról, Vári Ferenc a nyugdíjaztatását intézte. A MÁV-nál már akár nyolc év szolgálat után nyugdíjba lehetett menni.

A területvesztéssel együtt a vasúti vonalak hossza is csökkent: 57 százalék rekedt a határokon kívül. Így a vasutasoknál is létszámfelesleg keletkezett, és amikor aranygalléros vasúti f?tiszteket kis vidéki állomásokon csak mázsálóként tudtak alkalmazni, nem volt nehéz nyugdíjba menni.

A nyugdíj megállapítása után Vári újra munkába állt: a Beszkártnál (Budapest Székesf?város Közlekedési Részvénytársaság) lett váltókezel?. Kés?bb kitanulta a villamosvezetést, az újonnan létesített l?rinci vonalon járt. A két jövedelemmel sem gondolhattak arra, hogy önállóan megoldják a lakáskérdést, állami segítségre voltak utalva.

A Pestszentl?rinc nagyközségben m?köd? Lipták és Társa Építési és Vasbetonépítési Vállalat Rt. 1916-ban – a kor piaci lehet?ségeit megragadva – áttért a l?szergyártásra. B?vítették telephelyüket, és fallal körülzárt l?szergyártó üzemet, könnyen és olcsón felépíthet? barakkokat létesítettek.

A barakkok vasvázas, deszkafalú építmények voltak, mennyezet nélküli tet?vel. A termelés biztosításához törpe vízm?vet és áramfejleszt? telepet létesítettek. A l?szerhüvelyeket a központi telep gépein gyártották, ahonnan lóvontatású kisvasúton (lóré) szállították a l?szerbarakkokba, a l?porkever? és -tölt? m?helyekbe. Normál nyomtávú

síneket is bevezettek a telepre a kész töltények elszállítására. Kés?bb ez jó szolgálatot tett, mert a menekültek vagonjait be tudták tolni a telepre, megkímélve ?ket az átrakodás fáradalmaitól és költségeit?l. A háború végével a hadiipari termelés okafogyottá vált, beszüntették azt. A Tanácsköztársaság bukása után a bevonuló román csapatok a gyár gépeit leszerelték és magukkal vitték.

A m?helyek üresen maradtak. A Bernolák Nándor vezette Népjóléti Minisztérium megvásárolta a területet a rajta lév? épületekkel együtt az Angol–Magyar Banktól. A döntést befolyásolhatta a miniszter pestszentl?rinci köt?dése. Apja, Bernolák Máté a község els? gyógyszerésze, sok jelent?s társadalmi tisztség visel?je volt. Édesanyja a katolikus egyház prominens vezet?je, fivére, Bernolák Lajos a község jegyz?je volt. Több elképzelés is született a terület hasznosítására: sporttelep, üdül?hely, végül a szükséglakótelep mellett döntött a kormány.

El?ször gyors megoldásként csak a meglév? l?szertölt? barakkokat alakították át lakássá. A nagy bels? tereket kisebb egységekre osztották válaszfalakkal, mennyezet építettek a tet?zet alá, és volt víz, villany, vízöblítéses mellékhelyiség. Egy- és kétszobás lakásokhoz közös konyha és kicsi el?kert tartozott. Kés?bb a beépítetlen területeken négy- és hatlakásos földszintes házakat, illetve néhány emeletes lakóházat is felhúztak. A munkálatok 1921 és 1926 között folytak. 252 épületet adtak át 1350 lakással, amelyben körülbelül ötezer menekültnek biztosítottak otthont. Így jött létre 130 kataszteri holdon az Állami lakótelep.

Váriék is az Állami lakótelepen kaptak lakást a húszas évek elején, a legkisebb gyerek, Laci már ott született 1923-ban. A ház el?tti kiskertben nem zöldséget, hanem rózsát neveltek, állatot nem tartottak. Vári Ferenc betonból megépítette a dévai vár kicsinyített mását, öt gyereke sokat játszott körülötte.

Az elcsatolt területek menekültjei a szegényes mili? ellenére sem süllyedtek le a körülmények színvonalára. Megpróbálták korábbi életük kereteit megteremteni a telepen is. Kulturális egyesületet szerveztek, kaszinót hoztak létre, volt könyvtár, olvasókör, színjátszó csoport, mozi, cserkészcsapat, Szentl?rinci Nemzeti Futball Club (SZNFC) néven futballcsapat, amellyel még NB I-es csapatok (Kispest, Szentl?rinci AC) ellen is kiálltak. A telepen el?bb volt fiú és leány polgári iskola, mint Pestszentl?rinc nagyközségben, elemibe a gyerekek a községi iskolába jártak. A Belügyminisztérium a 101. számú négylakásos épületet átengedte katolikus kápolna céljára. A betelepül? székelyek között sok unitárius vallású volt. Hatvan család összefogásával épült fel a ma is álló unitárius templom.

Az Állami lakótelep közjogi helyzete speciális volt. Részben Pestszentl?rinc nagyközséghez (1936-tól megyei városhoz) tartozott, de tíz éven át a Népjóléti Minisztérium, 1933-tól a második világháború végéig a Belügyminisztérium irányította a telepgondnokon keresztül. A tényleges átcsatolás Pestszentl?rinchez csak 1945-ben következett be.

Vári Ferenc fivére, aki átvette az aradi szeszf?zdét, éveken át anyagilag segítette a repatriált családot. Az ? unokái az 1960-as években látogatóban voltak a budapesti Váriéknál, de a beszélgetés nehezen ment, mert a vendéglátók nem tudtak románul, a vendégek meg magyarul – így németül próbálták megérteni egymást.

Az élet konszolidálódásával egyre több menekült hagyhatta el a szükséglakást – Váriék is a közeli kertvárosba költöztek. Az Állami telepre egyre inkább az élet perifériájára szorultakat telepítettek be. A harmincas évekre a terület a többi szükségtelephez (Mária Valéria-, Auguszta-telep) hasonlóan nyomorteleppé süllyedt le. Lebontása – vagy ahogy eufemisztikusan mondták: rekonstrukciója – 1975-ben kezd?dött meg, és 1985-re 6020 lakás elkészültével fejez?dött be a teljes építkezés.

Az új lakónegyed a Havanna lakótelep nevet kapta.

Elüldözve

Az önálló vagy nagyobb országra vágyó nemzetiségek az antant támogatásval megszállták Magyarország széls? területeit, és figyelmen kívül hagyva a belgrádi fegyverszüneti egyezményt – amely magyar kézben hagyta a közigazgatást – megkezdték saját impériumuk kiépítését. A magyar állam vezet? tisztségvisel?it (f?ispán, rend?rkapitány, pénzügyigazgató stb.) azonnal leváltották, és kiutasították a területr?l. Az alacsonyabb rangú hivatalnokoknak felajánlották, ha leteszik a h?ségesküt, maradhatnak.

Az érintettek nagy része a távozás mellett döntött, és velük tartott sok száz magyar érzelm? szepességi cipszer, partiumi zsidó is. A menekültek több mint egynegyedét tették ki az egyetemi és f?iskolai hallgatók, akik nem tudták csehül vagy románul folytatni tanulmányaikat. Az Országos Menekültügyi Hivatal adatai szerint 350 ezer menekült

érkezett az országba. Erdélyb?l közel kétszázezren, a Felvidékr?l több mint százezren, a Délvidékr?l ötvenezren.

Már 1918 novemberében–decemberében csaknem 60 ezer embert távolítottak el pozícióikból az utódállamok. A csúcsév az 1920-as volt, amikor kiderült, hogy a békekonferencia szentesítette az önkényesen elfoglalt területek elcsatolását. Ekkor 122 ezer tehervagon érkezett Csonka-Magyarországra.

A családok megpróbáltak addigi életükb?l annyit a marhavagonokba zsúfolni, amennyi egy teherkocsiba belefért. Azt gondolták, hogy tárt karokkal fogadják ?ket. Azonban a háborúban kivérzett ország nem tudta sem lakással, sem megfelel? munkával fogadni hazatér? fiait. Több tízezren hónapokra, évekre a lakásra alkalmatlan, télen kif?thetetlen, nyáron kazánforróságú vagonokban rekedtek. Az utolsó vagonlakó 1927 februárjában tudta csak elhagyni a teherkocsit a Ferencvárosi pályaudvaron.

Dékány István - www.magyarnemzet.hu

Tisztelt olvasók!
Legyenek olyan kedvesek és támogassák "lájkukkal" a **Flag Polgári Magazin** Twitter oldalát a következ? címen: https://twitter.com/syracuse73. illetve a Facebook oldalát pedig az alábbi címen: https://www.facebook.com/flagmagazin
- Minden "lájk számít, segíti a magazin m?ködését!

Köszönettel és barátsággal!

www.flagmagazin.hu

Ajánló